

POSTANOWIENIE

Dnia 9 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Kala (przewodniczący)

SSN Przemysław Kalinowski

SSA del. do SN Andrzej Kot (sprawozdawca)

Protokolant Anna Kowal

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jacka Radoniewicza,
w sprawie **L.M., J.M.**

oskarżonych z art. 207 § 1 kk i art. 157 § 2 kk w zw. z art. 11 § 2 kk
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 9 lutego 2017 r.,

kasacji wniesionej przez Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego
od postanowienia Sądu Okręgowego w T.

z dnia 29 lutego 2016 r., sygn. akt II Kz .../16

utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w K.

z dnia 12 stycznia 2016 r., sygn. akt II K .../15,

uchyła zaskarżone postanowienie Sądu Okręgowego w T. z dnia 29 lutego 2016r., w sprawie sygn. akt II Kz .../16 i utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w K. z dnia 12 stycznia 2016r., w sprawie sygn. akt II K .../15 - w części dotyczącej umorzenia postępowania w sprawie L.M. o czyn z art. 207 § 1 k.k. i art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i J.M. o czyn z art. 207 § 1 k.k. - i w tej części sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w K. do merytorycznego rozpoznania.

UZASADNIENIE

Pokrzywdzony W.M. złożył w dniu 7 sierpnia 2012 roku zawiadomienie o popełnieniu na jego szkodę przez żonę J.M. oraz córkę L.M. przestępstw znęcania się w okresie od marca 2011 roku do sierpnia 2012 roku oraz o przestępstwie polegającym na uszkodzeniu ciała w dniu 6 sierpnia 2012 roku przez L.M., spowodowanym uderzeniem pokrzywdzonego w nogę kijem od szczotki, w wyniku czego miało dojść do złamania tej nogi.

W związku z powyższym zawiadomieniem, w dniu 7 września 2012 roku wszczęto dochodzenie w sprawie, które na mocy postanowienia Policji z dnia 27 grudnia 2012 roku, zatwierdzonego przez prokuratora Prokuratury Rejonowej w K. w dniu 28 grudnia 2012 roku, zostało umorzone (k. 99-100 akt Ds .../15). W postanowieniu tym określono, iż dochodzenie zostaje umorzone w zakresie:

I. fizycznego i psychicznego znęcania się w okresie od 5 stycznia 2012 roku do 7 sierpnia 2012 roku w K., przez L.M. i J.M. nad W. M. w ten sposób, że wszczynały awantury domowe, w trakcie których wyzywały go słowami powszechnie uznanymi za obelżywe, uderzały rękami po całym ciele, szarpały za odzież i poszturchiwały, tj. o czyn z art. 207 § 1 k.k. - na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. - wobec braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa;

II. spowodowania przez L.M. w dniu 6 sierpnia 2012 roku w K., naruszenia czynności narządów ciała W. M., który w wyniku uderzenia drewnianą szczotką doznał obrażeń ciała w postaci złamania skośnego kostki bocznej podudzia lewego, naruszających czynności narządów ciała na okres powyżej siedmiu dni, tj. o czyn z art. 157 § 1 k.k. - na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. – wobec braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa;

III. spowodowania przez L.M. i J.M. w dniu 6 sierpnia 2012 roku w K., , naruszenia czynności narządów ciała nieletniego M. M., który w wyniku uderzenia i szarpania doznał obrażeń w postaci zadrapań na skórze klatki piersiowej, naruszających czynności narządów ciała na okres poniżej siedmiu dni, tj. o czyn z art. 157 § 2 k.k. - na podstawie art. 322 § 1 k.p.k. - wobec stwierdzenia przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego i braku interesu społecznego w kontynuowaniu ścigania z urzędu.

Na postanowienie powyższe złożyła zażalenie pełnomocnik pokrzywdzonego W. M. (k. 110-116 akt Ds .../15).

Postanowieniem z dnia 11 lutego 2013 roku, w sprawie sygn. akt VII Kp ...13, Sąd Rejonowy w M., po rozpoznaniu wniesionego zażalenia, uchylił zaskarżone postanowienie w zakresie czynów opisanych w punktach I i II, przekazując w tej części sprawę prokuratorowi do dalszego prowadzenia oraz pozostawił bez rozpoznania zażalenie w zakresie czynu opisanego w punkcie III zaskarżonego postanowienia (k. 121-123 akt Ds .../15).

Postanowieniem prokuratora Prokuratury Rejonowej w T. z dnia 25 marca 2013 roku, sygn. akt I Ds .../13, zostało również uchylone postanowienie o umorzeniu dochodzenia w części dotyczącej czynu opisanego w punkcie III, tj. z art. 157 § 2 k.k., popełnionego na szkodę małoletniego M. M.

Po przeprowadzeniu dalszego postępowania przygotowawczego - sygn. Ds. .../15, w dniu 15 października 2015 roku organ prowadzący dochodzenie wydał postanowienie o jego umorzeniu w sprawie:

I. psychicznego i fizycznego znęcania się w okresie od nieustalonego dnia marca 2011 roku do 7 sierpnia 2012 roku w K., przez L.M. nad ojcem W. M. w ten sposób, że wszczyniała awantury domowe, podczas których ubliżała mu i wyzywała słowami powszechnie uznanymi za obelżywe, uderzała rękami po plecach i po ramionach, kopiała, popychała i poszturchiwała, zabraniała korzystania z pomieszczeń w domu, a w dniu 6 sierpnia 2012 roku w trakcie zamykania podłogi w jego pokoju uderzyła go drewnianą szczotką, w wyniku którego doznał obrażeń ciała w postaci urazu okolicy stawu skokowego stopy lewej, naruszających czynności narządów ciała na okres poniżej 7 dni, tj. o czyn. z art. 207 § 1 k.k. i art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. - na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. - wobec braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa;

II. w sprawie psychicznego i fizycznego znęcania się w okresie od 6 stycznia 2012 roku do 7 sierpnia 2012 roku w K., przez J.M. nad mężem W. M. w ten sposób, że wszczyniała awantury domowe, podczas których ubliżała mu i wyzywała słowami powszechnie uznanymi za obelżywe, uderzała rękami po plecach i po ramionach, popychała i poszturchiwała, tj. o czyn z art. 207 § 1 k.k. -

na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. - wobec braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa;

III. w sprawie naruszenia przez L.M. i J.M. w dniu 6 sierpnia 2012 roku w K. nietykalności cielesnej małoletniego M. M., który w wyniku uderzenia i szarpania doznał obrażeń ciała w postaci zadrapań na skórze klatki piersiowej, które to obrażenia nie powodowały naruszenia czynności narządów ciała, tj. o czyn z art. 217 § 1 k.k. – na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. – wobec braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa .

W dniu 18 listopada 2015 roku pokrzywdzony W.M. złożył w Sądzie Rejonowym w K. akt oskarżenia w trybie art. 55 k.p.k., w którym oskarżył:

1. L.M. o to, że w okresie od nieustalonego dnia marca 2011 roku do 7 sierpnia 2012 roku w K., znęcała się psychicznie i fizycznie nad W. M. w ten sposób, że wszczynała awantury domowe, podczas których ubliżała mu i wyzywała słowami powszechnie uznanymi za obelżywe, uderzała rękami po plecach i po ramionach, kopała, popychała i poszturchiwała, zabraniała korzystania z pomieszczeń w domu, a w dniu 6 sierpnia 2012 roku, w trakcie zamiatania podłogi w jego pokoju, uderzyła go drewnianą szczotką, w wyniku czego doznał obrażeń ciała w postaci urazu okolicy stawu skokowego stopy lewej naruszających czynności narządów ciała na okres poniżej 7 dni, tj. o czyn z art. 207 § 1 k.k. i art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.;

2. J.M. o to, że w okresie od 6 stycznia 2012 roku do 7 sierpnia 2012 roku w K., , znęcała się fizycznie i psychicznie nad W. M. w ten sposób, że wszczynała awantury domowe podczas których ubliżała mu i wyzywała słowami powszechnie uznanymi za obelżywe, uderzała rękami po plecach i po ramionach, popychała i poszturchiwała, tj. o czyn z art. 207 § 1 k.k.;

3. K. D. o to, że w okresie od nieustalonego dnia marca 2011 roku do 7 sierpnia 2012 roku w K., , znęcał się psychicznie nad W. M. w ten sposób, że wszczynał awantury domowe, podczas których ubliżał mu i wyzywał słowami powszechnie uznanymi za obelżywe, groził pobiciem, a w dniu 6 sierpnia 2012 roku kopał i uderzał w drzwi pokoju pokrzywdzonego, tj. o czyn z art. 207 § 1 k.k.;

4. T. M. o to, że w okresie od nieustalonego dnia marca 2011 roku do 7 sierpnia 2012 roku w K., , znęcał się psychicznie nad W. M. w ten sposób, że

wszczynał awantury domowe, podczas których ubliżał mu i wyzywał słowami powszechnie uznanymi za obelżywe, groził pobiciem, a w dniu 6 sierpnia 2012 roku kopał i uderzał w drzwi pokoju pokrzywdzonego, tj. o czyn z art. 207 § 1 k.k..

Sąd Rejonowy w K. postanowieniem z dnia 12 stycznia 2016 roku sygn. akt II K 149/15, na podstawie art. 339 § 3 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.:

- I. umorzył postępowanie w sprawie L.M., J.M., K. D. i T. M.;
- II. kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Z treści uzasadnienia postanowienia wynika, że Sąd porównując decyzje o umorzeniu dochodzenia z treścią zarzutów objętych subsydiarnym aktem oskarżenia uznał, że opisy czynów zawarte w kolejnych postanowieniach o umorzeniu postępowania przygotowawczego odbiegały od opisu czynów stanowiących przedmiot zarzutów subsydiarnego aktu oskarżenia. Różnice te dotyczyły określenia daty czynów, ponadto oskarżyciel subsydiarny przedstawił nowe zarzuty przeciwko K. D. i T. M., których zachowania nie podlegały prawnej ocenie w przeprowadzonym postępowaniu przygotowawczym. W efekcie Sąd stwierdził, że w związku z brakiem zachowania tożsamości czynów, których dotyczyły kolejne postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego, W.M. nie był uprawniony do wystąpienia z subsydiarnym aktem oskarżenia przeciwko [...]. Przyjął zatem, że zaistniała ujemna przesłanka procesowa z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. w postaci braku skargi uprawnionego oskarżyciela.

Orzeczenie powyższe zostało zaskarżone przez pełnomocnika pokrzywdzonego. W złożonym zażaleniu podniósł zarzut obrazy przepisów postępowania, tj. art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. oraz art. 55 § 1 k.p.k. i art. 330 § 2 k.p.k. Z treści środka odwoławczego wynika, że skarżący zakwestionował stanowisko sądu co do braku spełnienia warunków do skierowania subsydiarnego aktu oskarżenia wobec K. D. i T. M., jak i co do niezachowania tożsamości czynów zarzucanych w akcie oskarżenia L. M. i J. M.

Sąd Okręgowy w T., po rozpoznaniu wniesionego zażalenia, postanowieniem z dnia 29 lutego 2016 roku utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie i wydatkami za postępowanie odwoławcze obciążył Skarb Państwa.

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Odwoławczy podkreślił, że postępowanie przygotowawcze prowadzone było pod kątem zarzutów stawianych

L. M. i J. M., a zarówno organy ścigania jak i sam pełnomocnik oskarżyciela subsydiarnego nie dążyli do tego, aby w stan oskarżenia postawić również K. D. i T. M. Zdaniem Sądu, w sprawie tej zaistniał brak tożsamości podmiotowej i przedmiotowej czynów opisanych w subsydiarnym akcie oskarżenia w zestawieniu z czynami opisanymi w postanowieniach organów prowadzących dochodzenie. Ustalenie to, w ocenie Sądu II instancji, było wystarczające aby uznać, że subsydiarny akt oskarżenia w formie zaproponowanej przez pełnomocnika oskarżyciela subsydiarnego był niedopuszczalny albowiem nie zostały zrealizowane przesłanki z art. 55 § 1 k.p.k.

Od powyższego orzeczenia kasację wywiódł Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny, podnosząc w jej treści zarzut rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego – art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. (a contrario) w zw. z art. 55 § 1 k.p.k. i w zw. z art. 330 § 2 k.p.k., polegającego na błędnym przyjęciu, że negatywna przesłanka procesowa w postaci braku skargi uprawnionego oskarżyciela odnosi się do wszystkich oskarżonych i wszystkich zarzutów wskazanych w subsydiarnym akcie oskarżenia wniesionym przeciwko L. M. o czyn z art. 207 § 1 k.k. w zw. z art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. oraz przeciwko J. M., T. M. i K. D. o czyny z art. 207 § 1 k.k., podczas gdy w sprawie przesłanka ta dotyczyła jedynie czynów z art. 207 § 1 k.k. zarzucanych T. M. i K.D., zaś wobec spełnienia określonych w art. 300 § 2 k.p.k. w zw. z art. 55 k.p.k. warunków pokrzywdzony uzyskał uprawnienia do wystąpienia w tej sprawie z subsydiarnym aktem oskarżenia wobec L.M. i J.M., co skutkowało niezasadnym umorzeniem wobec tych oskarżonych postępowania na podstawie art.17 § 1 pkt. 9 k.p.k.

W oparciu o powyższy zarzut, skarżący sformułował wniosek o uchylenie postanowienia w zaskarżonej części oraz utrzymanego nim w tym zakresie w mocy postanowienia Sądu I instancji oraz przekazanie sprawy L.M. i J.M. temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Kasacja okazała się zasadna w stopniu oczywistym.

Nie ulega wątpliwości, że pokrzywdzony może wnieść subsydiarny akt oskarżenia tylko co do tego czynu, w związku z którym prokurator ponownie

(podkreślenie SN) odmówił wszczęcia lub umorzył postępowanie, a zatem skarga subsydiarna może obejmować zarzut popełnienia czynu, który zachowuje przymiot tożsamości z tym, którego oceny dotyczyły decyzje kończące postępowanie przygotowawcze (por. L. K.Paprzycki (red.): Kodeks postępowania karnego. Komentarz, LEX/el. 2015; wyrok SN z dnia 5 listopada 2014 r. II KK 120/14, wyrok SN z dnia 26 listopada 2014 r. II KK 109/14). Przez ten sam czyn rozumieć należy to samo zdarzenie faktyczne, które było już uprzednio przedmiotem prawnokarnej oceny, bez względu na jego kwalifikację prawną czy różnice w opisie czynu, jeżeli tylko konkretne okoliczności ustalone odnośnie identyczności przedmiotu przestępstwa, przedmiotu czynności wykonawczej, a także posiłkowo miejsca, czasu i okoliczności jego popełniania wskazują na tożsamość czynu (vide np. wyrok SN z dnia 18 lutego 2009 roku, V KK 4/09, Lex nr 486533). Nie stanowi wyjścia poza granice oskarżenia dokonanie odmiennych, niż przyjęte w zarzucie, ustaleń faktycznych co do tego samego zdarzenia np. w zakresie daty i miejsca popełnienia czynu. W wypadku poczynienia innych ustaleń co do czasu i miejsca popełnienia czynu dla zachowania tej tożsamości niezbędne jest wyłącznie wykazanie niezmienności podmiotu czynu, przedmiotu ochrony, a także tożsamości osoby pokrzywdzonej (vide: wyrok SN z dnia 26 listopada 2014 roku, sygn. II KK 109/14, Lex nr 1621333; postanowienie SN z dnia 21 sierpnia 2012 roku, sygn. III KK 217/12, Lex nr 1227748; wyrok SN z dnia 25 sierpnia 2010 roku, sygn. II KK 186/10, Lex nr 619624).

Mając na względzie powyższe uwagi, nie może budzić wątpliwości, że czyny zarzucone L. M. i J. M. w punktach 1 i 2 subsydiarnego aktu oskarżenia to te same czyny, które były przedmiotem zawiadomienia złożonego przez pokrzywdzonego w dniu 7 sierpnia 2012 roku i które zostały objęte dwukrotnie umarzanym dochodzeniem. Akcentowane przez Sądy orzekające różnice opisu czynów w treści pierwszego i drugiego postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego, sprowadzają się jedynie do zmiany początkowej daty przestępstwa znęcania, jakiego dopuścić się miała L. M., oraz do korekty kwalifikacji prawnej tego czynu, będącej implikacją stwierdzenia przez organ prowadzący postępowanie przygotowawcze, że zachowanie polegające na spowodowaniu u pokrzywdzonego obrażeń ciała w dniu 6 sierpnia 2012 roku,

pierwotnie uznane za odrębny czyn, stanowi składową przestępstwa znęcania. Przy zachowaniu tożsamości pokrzywdzonego i naruszonego dobra oraz identyczności sposobu działania i okoliczności popełnienia czynów, sygnalizowane różnice w opisie inkryminowanych zdarzeń nie mogą zatem w okolicznościach niniejszej sprawy stanowić o przekroczeniu przez oskarżyciela subsydiarnego granic oskarżenia w trybie art. 55 k.p.k., który zarzuca L. M. i J. M. przestępstwa opisane tak jak w postanowieniu o umorzeniu dochodzenia z dnia 15 października 2015 roku.

Przychylając się zatem do stanowiska wyrażonego przez Sądy obu instancji, że pokrzywdzony W.M., wobec niespełnienia warunków określonych w art. 55 § 1 k.p.k. w zw. z art. 330 § 2 k.p.k., nie uzyskał uprawnień do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia przeciwko T. M. i K. D. o czyny z art. 207 § 1 k.k., nie można podzielić takiego stanowiska w zakresie odnoszącym się do oskarżenia L.M. i J.M..

Reasumując, Sąd odwoławczy niezasadnie uznał, że w rozpoznawanej sprawie zachodzi negatywna przesłanka procesowa, o której mowa w art. 17 §1 pkt 9 k.p.k., w odniesieniu do wszystkich osób oskarżonych i wszystkich czynów wskazanych w subsydiarnym akcie oskarżenia. Popełnione przez Sąd Odwoławczy uchybienie miało istotny wpływ na treść orzeczenia, albowiem skutkowało niezasadnym utrzymaniem w mocy postanowienia Sądu I instancji o umorzeniu postępowania wobec L.M. i J.M..

Z uwagi na to, że rażącym uchybieniem dotknięte jest również orzeczenie Sądu I instancji, zasadnym było uchylenie także i tego postanowienia w zaskarżonej części oraz przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w K. do merytorycznego rozpoznania.